



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CXXVIII. De præcipuo actu fortitudinis, scilicet martyrio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

quoniam nisi pericula mortis sint propter iustitiam bonam, fortis non se exponit illis. Hoc autem non contradicere in praedictis, scilicet quod fortis operatur propter bonum proprium actus, ut proximum finem actus & habitus, patet. Et quod ista sic intencio litera, nisi mutatur ex eo, quod subditur, Et ideo laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Dicens, quodammodo, insinuat quod secundum aliquid dependet, scilicet secundum materiam.

Ad secundum dicitur, quod hic proculdubio est sermo de iustitia communi, ut claudit in se legalem, seu de ipsa legali: & quod semper pericula, circa quod veritatis fortis, sunt bona propter iustitiam legalem: quia homo est naturaliter animal politicum, ac per hoc pars communis alicuius boni, ac per hoc omne bonum reddens pericula bona, ut circa ea fortis vertitur, ordinatur ad bonum commune ut pars ad totum, & sic spectat ad iustitiam legalem bonificare pericula mortis, circa quod est fortitudo. Ad id autem quod de solitario homine obicitur, potest multipliciter dici. Primo, quod sermo praesens est de virtutibus istis politicis sumptis. Secundo, quod sermo moralis sufficit, quod verificetur secundum id quod est in pluribus. Constat autem quod ut in pluribus, homines non solitarii, sed politici sunt. Tertio, quod etiam in casu fortis solitarii pericula mortis sunt bona propter iustitiam legalem, et si non actu, tamen aptitudine: quia bonum proprium illius virtutis, quod impugnat in solitario per mortis intencione, est non actu ordinatur ad commune bonum, est tamen ordinabile ad illud & sic spectat ad iustitiam legalem.

lib. 1. de offic. capit. 25. in principio, to. 1.

lib. 1. ca. 35. ante medium tom. 1.

lib. 1. cap. 9. non multa a principio tom. 6.

tionis ponere in omnibus rebus humanis. Aliae autem virtutes sunt conservatiuae huius boni, in quantum scilicet moderantur passiones, ne abducant hominem a bono rationis. Et in ordine harum fortitudo tenet locum praecipuum, quia timor periculorum mortis maxime est efficacis ad hoc, quod hominem faciat recedere a bono rationis, est quae ordinatur temperantia, quia etiam delectationes tactus maxime inter caetera impediunt bonum rationis. Id autem quod essentialiter dicitur, potius est eo, quod dicitur effectiue: & hoc est potius est eo, quod dicitur conservatiue secundum remotionem impediendi. Unde inter virtutes cardinales est prior prudentia, secunda iustitia, tertia fortitudo, quarta temperantia, & post has caeterae virtutes.

Ad primum ergo dicendum, quod Ambrosius fortitudinem aliis virtutibus praefert secundum quandam generalem utilitatem, prout scilicet, & in rebus bellicis, & in rebus civilibus, siue domesticis utilis est. Unde ipse ibidem praemittit. Nunc de fortitudine tractemus: quod velut excellior caeteris dicitur res bellicas, & domesticas.

Ad secundum dicendum, quod ratio virtutis magis consistit in bono quam in difficili. Unde magis est mensuranda magnitudo virtutis secundum rationem boni, quam secundum rationem difficultis.

Ad tertium dicendum, quod homo non exponit personam suam mortis periculis, nisi propter iustitiam conservandam: & ideo laus fortitudinis dependet quodammodo ex iustitia. Unde Ambrosius dicit in 1. de offic. quod fortitudo sine iustitia, iniquitatis est materia. Quo enim validior est, eo promptior, ut inferiorem opprimat.

Quartum concedimus.

Ad quintum dicendum, quod liberalitas utilis est in quibusdam particularibus beneficiis: sed fortitudo habet utilitatem generalem ad conservandum totum iustitiae ordinem. Et ideo Philosophus dicit in 1. Rhet. quod iusti, & fortes maxime amantur, quia utiles sunt in bello, & in pace.

QVAESTIO CXXIII.

De Martyrio, in quinque articulos divisum.

IN DE considerandum est de martyrio. Et circa hoc quaruntur quinque.

- Primo, Vtrum martyrium sit actus virtutis.
Secundo, Cuius virtutis sit actus.
Tercio, De perfectione huius actus.
Quarto, De poena martyrii.
Quinto, De causa.

ARTICULVS PRIMVS

Vtrum martyrium sit actus virtutis.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod martyrium non sit actus virtutis. Omnis enim actus virtutis est voluntarius: sed martyrium quandoque non est voluntarium, ut patet de innocentiis pro Christo occisis, de quibus dicit Hilarius super Mattheum quod in aeternitatis professione per martyrii gloriam efferebantur, ergo martyrium non est actus virtutis. Praeterea, nullum illicitum est actus virtutis: sed occidere seipsum est illicitum, ut supra habetur. Ergo quod ramentum, martyrium committitur, dicit enim Augustinus in primo de civitate Dei, quod quadam sancta minima tempore perfectionis, ut insectatores sine pudicitiae demerent, se in fluvium deiecerunt, quomodo defunctae sunt, eandemque martyria in catholica Ecclesia veneratione celebrantur, quoniam arguuntur ad hunc mundum, licet non sint sepelita, quia ambrosius in libro de officiis dicit, quod aliquis sponte se offerat ad eundem actum virtutis: sed non est laudabile quod aliquis martyrio se ingerat, sed magis videtur esse praesumptivum, & periculosum, non ergo martyrium est actus virtutis.

Sed contra est, quod praesens beatitudinis non debet nisi actus virtutis: debetur autem martyrium secundum illud Matthei 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum erunt regnum caelorum, ergo martyrium est actus virtutis.

Respondendum dicendum, quod sic dicitur, quod est ad virtutem pertinentem, aliquis in bono rationis collocatur. Consistit autem bonum rationis in veritate, sicut in proprio obiecto, & in iustitia, sicut in proprio actu, sicut ex supra dictis patet. Pertinet autem ad rationem maxime martyrii, ut aliquis firmiter steterit, & iustitia contra persequendum impetus. Unde manifestum est, quod martyrium est actus virtutis.

Ad primum ergo dicendum, quod quidam dixerunt, quod innocentes

Vertical text in the right margin, partially cut off, containing various words and fragments of text.

namque expresse ponit martyrii Christi meritum in innocen-
tibus, & non solum premium glorie, nec ex speciali privilegio
dicit hoc competere innocentibus. Et constat qd eadem est ratio
de omnibus iustis propter Christum occisis, puta: quia sunt
Christianorum filii. Nam Christianitas est, quia mors est. Mor-

tem autem ratione
Christianitatis mar-
tyres sunt, ut infra
patebit.

In eodem articulo,
in responsione ad se-
cundum Martinus in
eodem q. occurrit co-
tra authoris solutio-
nem, directe argues,
dicens quod cum
hac solutione adhuc
sit vis rationis, quia
si occiderent se, a-
ctum illicitum, & non
martyrii haberent.
Vnde & aliter re-
sponderet dupliciter.
Primo, quod non oc-
ciderent ex intencio-
ne, quia licet actum
committerent unde
sequeretur mors eam-
dem, non tamen in-
tendebant per hoc
mori, sed servare pu-
diciam. Secundo,
quod ignorantia iu-
ris adhaeret ferri ore
pudicitiae, excusant
eas ne hoc imputa-
rent eis ad demeri-
tum, quod alias fuit
peccatum.

Sed haec Martini
dicta facile ostendunt
ur avertit aliena:
quoniam sola autho-
ris solutio satis facit
argumento tendens
ad hoc qd ex speciali
divino instinctu mu-
lieres ille se occide-
runt, ita qd martyres
seipias facerent divi-
nae autoritate. Ex-
culationes siquidem
ambrosii a Marti-
no, fallax atque perniciosa sunt, tam ex parte voluntatis,
quam ex parte intellectus. Si quidem ex parte igno-
rantiae, errat: quia ignorantia iuris naturalis contra prece-
pta priora preceptis decalogi nullum excusat. Constat au-
tem quod non occidere seipsum est prius preceptum, quam
Non occides, quod est preceptum decalogi: sicut amor sui-
met prior, & naturalior est, quam amor alterius. Prima au-
tem ex parte intencionis implicat, sicut protestatio contra
factum. Reticulum, immo fauam est, aliquid suspendere
se lethaliter, & non intendere mori, aut perire se in cor-
de, &c. ad mortem, & non intendere mori: & similiter
proicere se in ignem, aut fluvium, aut mare, & non intende-
re submergi, aut comburi: nisi quis utique adeo despiciat, ut
dicat id solum esse ex intentione, quod est principaliter in-
tentionum: & propterea secundario voluta non imputari. Nam
sic Iudas excusatur, qui non propter mori se suspendit, sed ut
poenitentiam ageret, vel enaderet miseriam. Et eadem est ratio
de ceteris se interficientibus; quia omnes aliud a morte
principaliter intendunt per actum illum voluntarium, quo
mortem causant, sciendo quod actus ille inferit mortem, ut est
in proposito. Et ex hoc habes unde a Martino ibidem cauere
debeas dicente, quod in casu, in quo christianus a tyranno con-
stinus coram idolo sic, quod habeat ante se foueam ita altam,
ut calus sit mortalis, & habeat statum a tyranno sibi imposi-
tum, quod si fiat, intelligitur adorare idolum, nec potest decli-
nare a stando ante idolum, nisi precipitando se in foueam mor-
tis, qd si ex timore, & protestando verbis, quod non intendit ado-
rare idolum, scandalizatur altantes, quod benefacit precipita-
re se in foueam non intendendo mori, sed committendo se diui-
nae providentiae: iam enim patet, quod ista non volutio mortis,
implicatio est. Esset namque hoc tentare Deum, & peccatum

acceleratus est miraculose liberi
arbitrii, ita qd etiam voluntarie
martyrii passi sunt. Sed quia hoc
per autoritatem Scripturae non co-
probatur, ideo melius dicendum
est, quod martyrii gloriam, qua
in aliis propria voluntas meretur,
illi parvuli occisi per Dei gratiam
sunt affecti. Nam effusio sangui-
nis propter Christum vicem gerit
baptismatis. Vn sicut in pueris
baptizatis per gratiam baptismati-
lem meritum Christi operatur
ad gloriam obtinendam, ita & in
occisis propter Christum, meritum
martyrii operatur ad palmam
martyrii consequendam. Vnde
Augustinus dicit in quodam sermone
de epiphania quasi eos allo-
quens, ille de vestra corona du-
bitabit in passione pro Christo,
qui etiam parvulus baptismum
prodesse non aestimat Christi. No-
habebatis etatem, qua in passu-
rum Christum crederetis, sed
habebatis carnem, in qua pro
Christo passuro passionem susti-
neretis.

Ad secundum dicendum,
quod Augustinus ibidem * dicit esse
possibile, quod aliquibus fide di-
gnis testificationibus divina per-
suasit autoritas Ecclesiae, ut di-
ctarum sanctorum memoriam
honorarent.

Ad tertium dicendum, quod
praecipua legis dantur de actibus

A mortalissimum. Neque ipse daret occasionem scandali circum-
stantibus, sed ipsi acciperent ex se scandalum. Semper ergo oc-
cidere seipsum est illicitum, nisi divina id autoritate fiat, quod
authoris solutio dicit.

In eodem articulo in responsione ad tertium, dubium occurrit de

virtutum. Dicitur autem est * su-
pra, quaedam praecipua legis diui-
nae tradita esse secundum prepara-
tionem animi, ut scilicet homo
sit paratus hoc, vel illud faciendi,
cum fuerit opportunum: ita etiam
& aliqua pertinent ad actum vir-
tutis secundum preparationem
animi, ut scilicet superueniente
tali casu homo secundum ratio-
nem agat. Et hoc praecipue vide-
tur observandum in martyrio,
quod consistit in debita sustinen-
tia passionum iniuste inflictarum.
Non autem debet homo occa-
sionem dare alteri iniuste agen-
di: sed si alius iniuste egerit, ipse
moderate tolerare debet.

ARTICVLVS II.

Utrum martyrium sit actus for-
titudinis.

AD SECVNDVM sic proceditur.
Videtur, quod martyrium
no sit actus fortitudinis. Dicitur
enim martyr in graeco, quasi tes-
tis. Testimonium autem reddi-
tur fidei Christi, secundum illud
Act. 1. Eritis mihi testes in Hieru-
salem, &c. & Maximus dicit in quo-
dam sermone. Mater martyrii est fi-
des catholica, i qua illustres ath-
letae suo sanguine subscripserunt.
ergo martyrium est potius actus
fidei, quam fortitudinis.

quod non habebatur martyrio dignus. Numquam tamen prouo-
cauit ad sui mortem tyrannus.

Super Quaestione 124. Articulum secundum.

In articulo dubium occurrit ex Martino in dicto tractatu, q. 3.
volente, quod martyrium est actus illius virtutis, in gradu ta-
men heroico, ad quam spectat actus ille, pro cuius persistencia
patitur, ut si patitur pro iustitia, est actus iustitiae, & cetera. Ar-
guit ergo directe contra authorem quinque modis. Primo sic. Vo-
luntio iustitiae tam firma, ut nec pro cruciatu, & morte velit eam
deserere, est actus iustitiae: sed martyrium mentale pro iustitia
non est aliud quam huiusmodi volitio, ergo martyrium men-
tale pro iustitia est actus iustitiae, & consequenter martyrium
exterioris imperatum. Maior probatur, Omnes volitiones, quae
habent idem obiectum commune, pertinent ad idem genus vir-
tutis, licet per diuersas circumstantias, quae se habent ut obiecta
partialia volitionum, vel nolitionum possent ad diuersas spe-
cies pertinere: sed haec duae volitiones, scilicet volitio iustitiae
absolute, hoc est, sine conditione mortis, & volitio iustitiae
cum conditione circumstantiae mortis, habent idem obiectum com-
mune, scilicet, opus iustitiae, ergo ambae pertinent ad idem ge-
nus virtutis: sed prima pertinet ad iustitiam, ergo & secun-
da. Secundo, Volitio cum contemptu mortis imperata ex-
ecutionis ne deseratur iustitia, aut spectat ad iustitiam tantum,
& habetur intentum: aut ad fortitudinem tantum, & hoc
non: quia fortitudo non inclinatur ad actum iustitiae per se, &
immediate: ille autem actus est volitio iustitiae: aut ad utran-
que, & hoc non, tum quia ille actus est unus, ergo pertinet
ad vnum genus virtutis, & non ad duos: tum quia omnis
Secunda Secunda S. Tho. PP. 3 actus,

q. 108. art. 1.
ad 4.

actus, qui refertur in aliqua duo, in unum tanquam in substantiam actus, & in alterum tanquam in circumstantiam, pertinet ad illud virtutis genus, ad quod pertinet substantia actus: sed huiusmodi uoluntis fertur in opus iustitiae tanquam in substantiam actus, & obiectum primum, & principale: & fertur in cruciatu, & mortem

¶ 2 Præ. Actus laudabilis ad illam virtutem præcipue pertinet, quæ ad ipsum inclinatur, & quæ ab ipso manifestatur, & sine qua ipse non ualet: sed ad martyrii præcipue inclinatur charitas unde in quodam sermone Maximi dicitur. Charitas Christi in suis Martyribus uincit. Maxime etiam charitas per actum martyrii manifestatur, secundum illud Ioan. 15. Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Sine charitate etiam martyrium nihil ualet, secundum illud primæ ad Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non ha-

bit, non proderit. Ergo martyrium magis est actus charitatis, quam fortitudinis. ¶ 3 Præ. August. dicit in quodam sermone de sancto Cypriano. Facile est martyrem celebrando tenerari, magnum uero fidem eius & patientiam imitari: sed in quoquoque actu virtutis præcipue laudatur uirtus, cuius est actus: ergo martyrium magis est actus patientiæ, quam fortitudinis. SED CONTRA est, quod Cyprianus dicit in epistola ad Martyres, & Coesores. O beati martyres, quibus uos laudibus prædicem: O milites fortissimi, robur corporis uestri quo præconio-

actus fortitudinis, ut patet ex supra dictis de actu quoque obiecto. Est quoque idem actus, & gloria Christi. Iei Dei actus charitatis, qui pro Deo facti diligunt Deum supra uitam. Maiorem dilectionem nemo habet, quam per hanc uirtutem. Actus rationis charitatum, charitatis tamen & fidei non actus fortitudinis autem elicitur. Fides namque per obiectum ut dicitur ad Ga. 5. mediante formam obiecti huius uelutium conditionibus. Patet autem fortitudinis quidem, quia ipse actus in quo operatur, scilicet sustinere mortem operatur, est fortitudinis ut patet ex prædictis. Actus operans cedens uirtutibus, est elicitus uirtutibus, quia ille scilicet actus emanans a pluribus uirtutibus, in infinitum illarum potentiam ut conueniunt. Ecce est a uoluntate, & a concupiscentia, & a carnalitate: respectu uero charitatis, qui est omnium uirtutum: respectu autem fidei, dilectionem operatur, & ab auctoritate operatur, ad tertium habes. ¶ 4 Præmissis ad argumentum oppositum respondetur primo, quod primi argumenti maior est ipsam ad salutem arguentis, scilicet quod ad salutem iustitiae: quoniam ex hoc ipso quod ad salutem bonam morem declinat, genus uirtutis fortitudinis uenit: Velle siquidem iustitiam sustinere, & periclitari, ad iustitiam operantem, mortem optimam siue propter iustitiam, & genus uirtutis fortitudinis est. Ex quo patet, quod alium obiectum alterius generis, ut est in secunda uoluntate siue sit una, siue multi, nunc, includit actum, & obiectum uirtutis fortitudinis, puta, sustinere mortem operantem, minor quoque est fallax: sed martyrium magis est aliud quam huiusmodi uoluntis. Actus iustitiae contra se habet ad hoc de obiecto tolerantiam mortis quoniam martyrium magis est tolerantiam mortis ut proprium obiectum, & tolerantiam testis directe respicit: tolerantiam per hoc uelle testificari quod est martyrium, respicit ipsum sustinere, quod est testimonium iustitiae autem pro causa, cuius oppositum sustinendum mortem ne delectat uirtutem negare sequela. Actus est uirtutis, quoniam sit quod uirtutem generat actus sit in pluribus uirtutibus, & mo- Ad secundam improbatorem actus conueniens est eundem actum rationem tractare ad unum genus uirtutis, & rationem

que est a noticia illa, quam testis habet de se: & quod uirtutis testimonium ferre quod Iuppiter, & Saturnus fuerunt spectat ad astrologum ut sit: & testimonium illis tali die fecit testamentum, spectat ad

bucro, nihil magis prodest. Ergo martyrium magis est actus charitatis, quam fortitudinis. ¶ 3 Præ. August. dicit in quodam sermone de sancto Cypriano. Facile est martyrem celebrando tenerari, magnum uero fidem eius & patientiam imitari: sed in quoquoque actu virtutis præcipue laudatur uirtus, cuius est actus: ergo martyrium magis est actus patientiæ, quam fortitudinis. SED CONTRA est, quod Cyprianus dicit in epistola ad Martyres, & Coesores. O beati martyres, quibus uos laudibus prædicem: O milites fortissimi, robur corporis uestri quo præconio-

actus fortitudinis, ut patet ex supra dictis de actu quoque obiecto. Est quoque idem actus, & gloria Christi. Iei Dei actus charitatis, qui pro Deo facti diligunt Deum supra uitam. Maiorem dilectionem nemo habet, quam per hanc uirtutem. Actus rationis charitatum, charitatis tamen & fidei non actus fortitudinis autem elicitur. Fides namque per obiectum ut dicitur ad Ga. 5. mediante formam obiecti huius uelutium conditionibus. Patet autem fortitudinis quidem, quia ipse actus in quo operatur, scilicet sustinere mortem operatur, est fortitudinis ut patet ex prædictis. Actus operans cedens uirtutibus, est elicitus uirtutibus, quia ille scilicet actus emanans a pluribus uirtutibus, in infinitum illarum potentiam ut conueniunt. Ecce est a uoluntate, & a concupiscentia, & a carnalitate: respectu uero charitatis, qui est omnium uirtutum: respectu autem fidei, dilectionem operatur, & ab auctoritate operatur, ad tertium habes.

¶ 4 Præmissis ad argumentum oppositum respondetur primo, quod primi argumenti maior est ipsam ad salutem arguentis, scilicet quod ad salutem iustitiae: quoniam ex hoc ipso quod ad salutem bonam morem declinat, genus uirtutis fortitudinis uenit: Velle siquidem iustitiam sustinere, & periclitari, ad iustitiam operantem, mortem optimam siue propter iustitiam, & genus uirtutis fortitudinis est. Ex quo patet, quod alium obiectum alterius generis, ut est in secunda uoluntate siue sit una, siue multi, nunc, includit actum, & obiectum uirtutis fortitudinis, puta, sustinere mortem operantem, minor quoque est fallax: sed martyrium magis est aliud quam huiusmodi uoluntis. Actus iustitiae contra se habet ad hoc de obiecto tolerantiam mortis quoniam martyrium magis est tolerantiam mortis ut proprium obiectum, & tolerantiam testis directe respicit: tolerantiam per hoc uelle testificari quod est martyrium, respicit ipsum sustinere, quod est testimonium iustitiae autem pro causa, cuius oppositum sustinendum mortem ne delectat uirtutem negare sequela. Actus est uirtutis, quoniam sit quod uirtutem generat actus sit in pluribus uirtutibus, & mo- Ad secundam improbatorem actus conueniens est eundem actum rationem tractare ad unum genus uirtutis, & rationem

fit a uirtute fidei. Nam sicut testimonium de ueritate quacum-

aliud genus. Nec hoc est contra doctores sanctos, aut philosophos. Immo oppositum est contra sanctos, & theologos dicentes aliquando circumstantiam trahere actum extra genus suum. Ut cum quis fornicatur in ecclesia, constat quod fornicatio est in genere incontinentie, & trahitur ad sacrilegium,

vocis explicem? Quilibet autem laudatur ex uirtute cuius actum exercet. ergo martyriū est actus fortitudinis.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut ex supradictis patet, ad fortitudinem pertinet ut confirmet hominem in bono uirtutis, & maxime contra pericula, & præcipue contra pericula mortis, & maxime eius, quæ est in bello. Manifestum est autem, quod in martyrio homo firmiter confirmatur in bono uirtutis, dum fidem & iustitiam non deserit propter imminenti pericula mortis, quæ etiam in quodam certamine particulari a per-

secutoribus imminet. Vnde Cyprianus dicit * in quodam sermone. Vidit admirans præsentium multitudo cœlestis certamen, & in prælio stetit seruos Christi uoce libera, mente incorrupta, uirtute diuina: unde manifestum est, quod martyrium est fortitudinis actus. Et propter hoc de martyribus legit Ecclesia. Fortes facti sunt in bello.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in actu fortitudinis duo sunt consideranda, quorum unum est bonum, in quo fortis firmatur: & hoc est fortitudinis finis. Aliud est ipsa firmitas, qua quis non cedit contrariis pro-

Ad secundum, & reliqua non oportet repetere responsiones. Iam n. distinctum est de impedimentis. Nec probatio allata. Quia tum inclinatur uirtus ad actum proprium, tum ad tollendum illius impedimenta, ad aliud ualeat, nisi ad impedimenta eiusdem generis: quia sicut uirtus non inclinatur ad actum suum nisi in propria materia, ita nec ad tollendum impedimenta nisi communicata in materia, qualia non sunt quæ ex extraneis sui generis procedunt. Quæ autem non conueniunt in materia, ab illa tollenda sunt uirtute, quæ circa illam uersatur materia. Et quia timor mortis est impedimentum in materia diuersa a materia aliarum uirtutum, quæ ut patet 2. Ethic. est propria fortitudinis materia: ideo tollere hoc impedimentum respectu cuiuscumque uirtutis spectat ad fortitudinem tamquam habitum elicentem: ad alias autem uirtutes, tanquam ad finem materia. Et si bene aduertamus, ponere quod quilibet uirtus tollit omnia impedimenta sui actus, est confundere materias uirtutum, cuiuslibet uirtuti attribuendo materiam omnis uirtutis, Et sic quia temperantia actus potest impediri per pecuniam, per honorem, per timorem mortis, per uindictæ affectum &c. ad temperantiam actum spectare mediū contra auaritiā, contra ambitionem, contra timiditatem, contra irā &c. eligere, quod est ridiculum apud distinguentes uirtutes penes materias, iuxta Aristotelinam in 2. Ethic. Et si contra hæc obicitur, quod aduertantur hæc dictis superius, hoc est, in q. 65. præcedentis libri de connexionione uirtutum loquendo: quia ex hoc ipso, scilicet quod temperantia est tollere quæcumque annexa impedimenta, illatum est, quod exigit prudentiam totalem: non sicut enim dicta ibi cum dictis hic: Respondetur, quod uirtus moralis potest dupliciter considerari. Primo, ut electiua præcise: & sic proculdubio non se extendit ad connexas materias, quæ sunt propriae aliarum moralium uirtutum. Et hoc est, quod hic dicimus. loquimur. n. de uirtute fortitudinis secundum se ut electiua propria mediū. Alio modo consideratur ut est electiua, & temperatiua omnium ad sui salutem necessariorum: & sic proculdubio nulla moralis uirtus est perfecta, nisi sit electiua mediū excludendo impedimenta propria, & imperatiua actum excludentium impedimenta alia ab extra occurrentibus. Et sic in præcedenti lib. de uirtute morali perfecta tam elicitiua, quam imperatiua uerificatur dicta. Temperantia. n. licet ut elicitiua tantum est, sit solum exclusiua impedimentorum ex incontinentia, aut insensibilitate procedentium, quia tñ exclusio horum non sufficit ad saluandam temperantiam in animo: ut patet de muliere, quæ non ob delectationem, sed auaritiā fornicatur, corrumpitur enim illius temperantia ab extraneo contrario ut patet: ideo oportet ad hoc ut temperantia sit ita perfecta ut sit sufficiens saluare se ipsam, quod sit etiam perfecta imperatiua, hoc est, ut habeat actum imperii ad alios actus exclusiuos extraneorum contrariorum, puta ad imperandum actui fortitudinis, ne propter timorem mortis perdatur temperantia, ad imperandum actui liberalitatis, ne scilicet propter lucrum perdatur temperantia, & sic de aliis. Nulla ergo est inter dicta ibi, & hic contrarietas. Et scito quod ex uirtute morali, puta, temperantia perfecta, primo inferri optime potest connexio eius cum prudentia totali: quoniam temperantia exigit prudentiam necessariam ad suam salutem, ut patet: sed ad suam salutem exigitur prudentia totalis. Quod probatur, & patet ex hoc, quia temperantia nata est corrigi a contrariis aliarum uirtutum cardinalium.

Secunda Secunda S. Tho. pp 4 lium,

Li. 2. epist. 6 ad marcos, & confesores, nō remota a principio.

nam religio iustitia pars est. Ad tertium dicitur, quod licet maior possit negari, & sit manifeste falsa ad sensum arguentis, loquendo tamen simpliciter & absolute distinguenda est, quod dupliciter potest intelligi. Primo, quando ista duo, scilicet, & id quod est ad finem, secundum se non sunt diuersorum generum moralium. Secundo, quando ista duo secundum se sunt diuersorum generum. Si enim ista duo non sunt secundum se diuersorum generum, maior est ueritas: si autem sunt diuersorum generum, maior est falsa. Et quia in proposito iustitia, & sustinere mortem sunt secundum se diuersorum generum, ideo maior, ut est ad propositum arguentis, est falsissima. Nam in sensu uero habet falsam minorem pro quanto includeret, quod hæc duo non sunt diuersorum generum. Probationes autem ab exemplis, falsum assumunt, nisi meretricis quis putet esse avaras, ut non peccet peccato incontinentie. Et similiter fures ac latrones ut luxuriantur, putet quis sic esse luxuriosos, ut nec fures sint, nec latrones, quod constat ad sensum esse falsum. Nec est uerum quod Aristoteles in 4. Ethic. dicit maior maiorem, ut ille assumit: immo dicit oppositum, dum dicit quod qui furatur ut moechus, magis est moechus quam fur. Est ergo secundum Aristotelem, & moechus, sed magis moechus. Et hæc est ueritas.

Ad quartum negatur minor. Aliquod martyrium non est aliud quam iustitia eleuata super omnem iustitiam, &c. Iam enim dictum est falsum esse, quod omnis uirtus in gradu heroico est per se ipsam toleratiua mortis: hoc enim non nisi mediante fortitudine facere potest.

Ad quintum dicitur, ut superius dictum fuit, quod uincere impedimenta propria quæ, ex propriis contrariis emergunt, spectat ad eandem uirtutem, ad quam spectat actus qui impeditur. Vnde ad temperantiam spectat uincere impedimenta ex insensibilitate, & incontinentia: ad iustitiam, ex iniustitia: ad liberalitatem, ex auaritia, & prodigalitate, & sic de aliis: sed uincere impedimenta extranea hoc est, ab aliorum contrariis propriis prominentia, non spectat ad illam uirtutem, sed ad aliam, illam scilicet quæ medium inter illa contraria tenet, & ratio huius diuersitatis est ipsa diuersitas uirtutum secundum diuersitatem diuersitatis materiarum. Et hinc procedit, quod quilibet uirtus eget anima ut scilicet ab extraneis impedimentis protegetur eam. Propter quod oportet quod qui unam habet uirtutem perfectam, omnes habeat. In proposito autem impedimenta mortis respectu temperantia, auaritiæ sunt impedimenta extranea, & non spectat ad iustitiā heroicam, nec ad temperantiam heroicā uincere talia impedimenta.

In eodem 2. art. in responsione ad primum occurrit dubium ex mortuo ibidem directe contra hanc responsionem arguente, pro qua tñ hic dicitur, quod firmare animam in bono iustitia contra pericula mortis, spectat ad fortitudinem: quia sic sequeretur quod fortitudo haberet oēs materias uirtutum per obiecta communia, & principalia. Probatur sequela confirmatio hominis in bono iustitia, aut fidei contra pericula mortis, nō est aliud quam uoluntate iustitia nō oblatæ, proposita sibi conditione mortis: sed hæc uoluntate directissime punit ad iustitiā, & mortis conditio non se habet nisi tanquam circumstantia, ergo. Deinde arguit argumentis allatis in præcedenti dubio, præsertim. Omnis uirtus inclinatur ad tollendum impedimenta actus sui, quia quantum inclinatur in actum suum, tantum inclinatur ad tol-

post inchoatum imperium, ante tamen mortem. Et tunc quia...

ARTICVLVS III.

Verum martyrium sit actus maxime perfectionis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod martyrium non sit actus maxime perfectionis. Illud enim ad perfectionem videtur pertinere, quod cadit sub consilio, non sub precepto, quia scilicet non est de necessitate salutis: sed martyrium videtur esse de necessitate salutis. dicit enim

constituendum materiam eius optimam, hoc est, constituenda mortis pericula in optimo esse, aliter non essent materia circa quam...

Apostolus ad Roman. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. & 1. Io. 3. dicitur, quod nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. ergo martyrium non pertinet ad perfectionem.

2 Præterea. Ad maiorem perfectionem videtur pertinere, quod aliquis det Deo animam, quod fit per obedientiam, quam quod Deo det proprium corpus, quod fit per martyrium. unde Greg. dicit ulti. moral. quod obedien-

tiæ, sustinere quando, sicut, ubi, &c. oportet. Quodcumque enim horum defuerit, deficit fortitudinis ratio. Nec refert in proposito, an sint bonitates diversarum, aut eundem rationis istæ duæ. Eadē namque ratio est si pericula mortis reddantur bona propter obedientiam, puta, quia directe imminent, ut auferat fortitudinis virtutē ab homine: & sic bonitas fortitudinis bonificaret materiam, & actum fortitudinis. Vel si pericula reddantur bona propter iustitiæ bonum, puta, si directe imminant ut deleatur iustitia: & sic alterius rationis erit bonitas materię, scilicet iustitiæ, & bonitas actus, scilicet fortitudo, nihil inquam refert ad propositum utro modo contingat: fat enim est proposito utranque bonitatem requiri ad fortitudinis exercitiū. Et quoniam actus dependet ex obiecto, consequens est ut fortitudinis actus formatus ex bonitate obiecti dependeat ut materia circa quam est. Et propterea in litera dicitur, quod tolerare mortem ut est actus fortitudinis, non est secundum se laudabile, ut ly secundum se, denotat præcisionem a bonitate materię circa quam est: quoniam seclusa per intellectum conditionalem salutem, bonitate materię circa quam est, tolerare mortem quantumvisque ad fortitudinem referatur, non est laudabile. Ita siquidem conditionalis est veritas, Si fortis toleraret mortem non bonam secundum finem materię circa quam, non esset laudabilis. Intendit igitur author, quod martyrium relatum ad fortitudinem dependet ex bonitate bonificante mortem illiusque pericula, ita quod sine tali bonitate materię, martyrium non esset laudabile: & hæc sufficit ad motum dubium. Sed quoniam in litera subditur, quod huiusmodi bonum bonificans materiam, in quod ordinatur martyrium relatum ad fortitudinem, consistit in actu virtutis, & quod actus ille cum sit finis, est melior actu fortitudinis: ideo videndum est si vniuersaliter, aut particulariter verum est, quod bonum bonificans materiam fortitudinis sit finis fortitudinis melior ipsa: hoc enim erit respondere dubio in precedenti articulo in responsione ad primum, & declarare simul hæc, & prius dicta, argue similia. Sciendum est ergo, quod aliter est dicendum si omnino vniuersaliter de fide bonificante materiam fortitudinis loquimur, & aliter si de eodem regulariter sermo est.

Ad cuius evidentiam recolere oportet, quod fortitudo est triplex, scilicet monastica, politica, & gratuita. Monastica vocatur fortitudo absolute, ut scilicet bonum fortis est: publica vero ut a legali iustitia imperatur, & ad commune bonum ordinatur: gratuita autem vel eadē ut a charitate imperatur, vel quæ infusa est. Inter quas in proposito hæc differentia est, quod bonum bonificans materiam fortitudinis politica est formaliter determinatum, quia iustitia legalis est: & similiter determinatum est bonificans materiam fortitudinis gratuita, quia iustitia fidei est, ut clare habes de his duobus in artic. precedenti in responsione ad primum: bonum autem bonificans materiam fortitudinis monasticæ non est determinatum, quia potest esse bonum cuiusque virtutis ipsius fortis: quo fit ut aliter se habeat fortitudo monastica ad tolerandum mortem propter castitatem, & similia, & aliter politica atque gratuita: quoniam castitas ad bonificandum pericula mortis respectu fortitudinis monasticæ concurrens formaliter, ut proprius materię finis: ad bonificandum vero eadem pericula respectu fortitudinis politicæ, sic se habet formaliter, quod tamen est materia iustitiæ legalis, ac per hoc non ipsa absolute, sed ipsa ut ordinata per legalem iustitiam ad commune bonum est finis bonificans materiam. Et propter hoc dictum est, quod finis bonificans materiam politicæ fortitudinis est determinatus formaliter: & similiter castitas ut ordinata ad iustitiam, quæ est per fidem, & dilectionem Dei, est bonificans materiam fortitudinis gratuita: ac per hoc finis bonificans materiam gratuitæ fortitudinis est formaliter determinatus, ex quibus sequitur differentia soluens difficultatem motam. Nam ex his sequitur, quod in fortitudine tam politica, quam gratuita vnus & idem finis formalis, est fortitudinis ex parte materię, & ex parte actus, licet diuersimode:

est instans infusions charitatis, quasi imperium informatum charitate fit terminus temporis immediate procedens, quo deliberatum, & propositum est. Et per hæc patet solutio utriusque obiectionis Martini, quia non universaliter verum est, quod in principio imperij adest charitas, quoniam obex nullus obstat: nec charitas huiusmodi est consequens, sed imperans martyrium. At si contra hoc afferatur illud authoris in quolibet 4. quæstio. 10. arti. 1. scilicet. Quod aliquis absolute charitate potest iussere martyrium, iuxta illud Apostoli. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam &c. Respondeo, quod ibi author loquitur de possibili potentia penerse voluntatis. Potest enim peneria voluntas humana ex sua libertate peneria, & ostinate velle peneriare in concubinato quandiu iuxerit, & simul velle potius mori, quam fidem Christi negare. Et sicut hoc potest homo simul velle, ita potest simul efficere, ut scilicet in concubinato assensu peneriare voluntarie occidatur, ne fidem Christi neget: hæc enim nullam contradictionem implicare manifestum est. In presenti vero loco, dicendo martyrium esse actum a charitate imperatum, secundum regularem cursum loquimur, iudicantes actum martyrij secundum suam conditionem merita, & quæ imperatum principium, aut quod elicitioni conveniat, ex suis conditionibus determinamus: est Martinus intendebat ita posse esse martyrium sine charitate, non erravit. Posset etiam quis in peccato mortali existens, ex improposito dormiens occidi, quia Christianus. tunc enim quia martyrio adulti, ratio generis mortali a: tum, scilicet voluntarium, deest: martyrium non est proprie loquendo: & ideo regulariter loquendo, ille fit occisus, non esset saluus. Vterque ergo horum martyrium damnatus esse propter obicem appositum, licet ex diuersis causis proximis, quia in primo, ex pertinacia: in secundo ex priorī negligentia, quia aut dormitum sine contritione. Si hoc namque fecisset, martyrium esse. Cum suum habere in dormiente contrito non minus est credendum, quam in innocentibus.

Super Quæstionis centesime viginti sima quarta Articulus tertius.

In artic. 3. eiusdem q. 124. dubium occurrit circa rationem literæ, ad concludendum quod martyrium relatum ad fortitudinem, non est actus perfectissimus. Et est ratio dubij, quoniam cum dicitur, Quia tolerare mortem non est laudabile secundum se, sed solum secundum quod ordinatur ad aliquod bonum, quod consistit in actu virtutis & cetera. aut sumitur ly tolerare mortem, secundum solam actus substantiam, aut secundum quod est actus fortitudinis informatus. Si namque sumitur primo modo, verum dicitur, sed non inferi conclusionem intentam. Verum secundum est, quod tolerare mortem secundum se non est laudabile, quoniam nihil boni moralis ponit passio ista. Sed ad intentam conclusionem, scilicet, Martyrium relatum ad fortitudinem non est actus perfectissimus, nihil facit: quoniam martyrium sic acceptum, non importat solummodo tolerare mortem, sed fortiter tolerare mortem. Si vero sumatur secundo modo, tunc saltem assumitur, scilicet, Tolerare fortiter mortem non est secundum se laudabile: quoniam hic actus includit actualem fortitudinem ut formam, quia est morale bonum, & proximus finis tolerationis secundum suam substantiam, ut patet ex supra dictis, ac per hoc est secundum se laudabile.

Ad hoc dicitur, quod cum fortitudo sit circa mortis pericula optima, ut patet ex 3. Ethicor. ad fortitudinis actum duplex, seu dupliciter oportet concurrere bonum moralis virtutis. Primo ad

dilectionis potest inueniri. Et propterea Deus dixit: Maiorem charitatem nemo habet &c. Si vero ad gradum charitatis in hoc, vel illo subiecto attendamus, sic inuenitur & quod martyrium vniuersum. S. Petri, est perfectius martyrio alterius puta, scilicet, Quirini, ut pote ex maiori charitate procedens: & similiter al-

tatis signum, secundum illud loā. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nullus est actus perfectionis sub consilio cadens, quod in aliquo euentu non cadat sub precepto quasi de necessitate salutis existens, sicut Aug. * dicit in libro de adulterinis coniugijs, quod aliquis incidit in necessitatem continentiae seruandae propter absentiam, vel infirmitatem uxoris: & ideo non est contra perfectionem martyrij, si in aliquo casu sit de necessitate salutis. Est enim aliquis casus in quo martyrium perferre non est de necessitate salutis, puta, cum ex zelo fidei, & charitate fraterna multotiens leguntur sancti martyres sponte se obulsi martyrio. Illa autem precepta sunt intelligenda secundum preparationem animi.

AD SECUNDUM dicendum, quod martyrium completur id quod summum in obedientia est, ut scilicet aliquis sit obediens usque ad mortem, sicut legitur de Christo, ad Philip. 2. quod factus est obediens usque ad mortem. Unde patet quod martyrium secundum se est perfectius, quam obedientia absolute dicta.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit de martyrio secundum propriam speciem actus, ex qua non habet excellentiam inter omnes actus uirtutum: sicut nec fortitudo est excellentior inter omnes uirtutes.

Super Quaestio 124. Articulum quartum.

In art. 4. eiusdem quaestio. 124. dubium occurrit ex Martino in dicto tractatu. quod 4. uolente, quod actualis tolerantia mortis non sit de ratione martyrij. Arguitur contra S. Tho. dupliciter. Primo. Potest esse perfecta dilectio fidei cum conceptu uix propter eam formaliter imperatua executionis indicata signis exterioribus non fallacibus, nec duplicibus, sed tam certis quod nullus apprehendens, rationabiliter poterit dubitare talem contemnere mortem actualiter, & interpretare omnia alia quae dicuntur bona praesentia, pro bono fidei sine actuali tolerantia mortis: sed positus prioribus ponitur perfecta ratio martyrij, ergo ad perfectam rationem martyrij non exigitur actualis tolerantia mortis. Minor probatur: quia positus illis omnibus habetur & apud Deum, & apud homines sufficiens testimonium contemptus uix pro fide. Maior iterum probatur, & etiam minor, ponendo quod tyrannus se habeat ad aliquem passurum pro fide, sicut Abraham ad Isaac, ita quod extendat gladium super eum, & ab angelo prohibetur. Tunc enim omnia sine morte concurrunt, & sufficiens testimonium apud Deum, & homines. Secundo. Si ad rationem martyrij exigitur tolerantia mortis, aut actus martyrij est post mortem: & hoc non, quia sic martyrium non esset actus meritorius: aut est in instanti aliquo procedente instanti mortis: & hoc non, quia inter illud instanti, & instanti mortis est tempus mediū, ergo potest naturaliter, vel supernaturaliter non consequi mors. Et ponendo quod per diuinam potentiam non sequitur mors, oportet alterum duorum concedere, vel quod ad martyrium non exigitur mors, vel quod actus iste, qui concessus est fuisse martyrij, nunquam fuit martyrij, quod S. Tho. non concederet. Aut est tempore

precedenti: & hoc non, quia tunc idem sequitur, quia in secunda medietate eius poterit per diuinam potentiam impediri ne sequatur mors: & tamen in prima medietate actus ille fuit martyrium, ergo actus qui fuit martyrium, potest nunquam fuisse martyrium. Aut est in instanti mortis: & hoc non quia tunc homo non est amplius uiuator, nec habetur tunc actus meritorius.

ARTICVLVS IIII.

Utrum mors sit de ratione martyrij.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod mors non sit de ratione martyrij. Dicit enim Hiero. * in sermo. de Assumptione, Recte dixerim quod Dei Genitrix uirgo & martyr fuit, quauis in pace uitam finierit. & Greg. † dicit, Quamuis occisio persecutionis desit, habet tamen pax suum martyrium: quia etsi carnis colla ferro non subiugimus, spiritali tamen gladio carnalia desideria mēte trucidamus, ergo absque passione mortis potest esse martyrium.

¶ 2. Præter. Pro integritate carnis seruanda aliqua mulieres leguntur laudabiliter contempsisse uitam suam, & ita uidetur quod corporalis integritas castitatis praefertur uitae corporali: sed quandoque ipsa integritas carnis aufertur, aut aufertur intentatur pro confessione fidei Christianae, ut patet de Agnete, & Lucia. ergo uidetur quod martyrium magis debeat dici, si aliqua mulier pro fide Christi integritatem carnis perdat, quam si etiam perderet corporalem uitam. Unde & Lucia dixit. Si me inuitam feceris uiolari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.

¶ 3. Præter. Martyrium est fortitudinis actus. Ad fortitudinem autem pertinet non solum mortem non formidare, sed nec alias aduersitates, ut Aug. * dicit in 6. musica: sed multae sunt aliae aduersitates

pecuniam vel det his, quos credit pauperes: sed comperio quod sint simulatores, retrahit manum. ergo Christianus potest esse martyr deficiente qui eum occidat, si ipse non solum est paratus, sed imperet actu executionem passionis mortis. Quarto. Actus formaliter imperatua passionis mortis pro Christo, est ita proprius habiti elicitio martyrij, quod non potest ab alio habitu elici. ergo habens ipsum est uere martyr. Consequenter nota: & antecedens patet, quia nulli alij habiti potest attribui. Quinto. Omnis actus, ex cuius frequentatione natus est generari habitus elicitio martyrij, est actus martyrij: sed actus sic imperatua est huiusmodi, ergo est actus martyrij. Probatur minor: quia aut ex istis uolitionibus imperatuis frequentatis insufficienter generatur habitus martyrij: aut ultra hoc requiritur actualis mors. Si primum, habetur intentio minor: si secundum, sequitur primo quod nunquam in aliquo uiatore esset habitus martyrij. Sequitur secundo, quod habitus martyrij non potest naturaliter generari ex pluribus uolitionibus, sed una tantum. Sequitur tertio, quod nullus habitus martyrij acquisitus inclinabit in actum martyrij. & patet sequela: quia talis non est capax amplius martyrij, cum iam sit mortuus.

¶ Ad huius rei euentum non oportet aliud iacere fundamentum, quam illud quod in litera positum est: sed illud, quam solidum sit ostendere. Tota si quidem res in hoc stat, quod martyrium est Christi testimonium factio, seu opere, quo ponitur uita pro Christo. Et ratio litera est, quia aliter non est perfecta ratio testimonij,

¶ Ad idem quoque arguit idem Martinus in q. 1. dicti tract. de martyrio, quing. medijs. Primo, quia alias sequeretur, quod duo omnino aequales in proposito grauissimorum suppliciorum pro Christo, in hoc solum differentes quod furor tyranni lauit in uinum, & non in alium, sic in merito differunt, quod unus esset martyr, & alter non: consequens est falsum. ergo. Probatur falsitas consequentis. Quorumcumque actus interiores sunt eiusdem rationis, & intentionis, eorum merita sunt eiusdem rationis, & aequalia: sed actus interiores istorum sunt huiusmodi, ut supponimus, ergo uterque est martyr. Secundo, quia aliter sequeretur, quod per aliquid mere uolentiam, quod non est in potestate uirtuose operantis, aliquis de non martyre fieret martyr: consequens est falsum. ergo. Consequenter patet, quia per tolerantiam mortis uolentiam, quae non est in potestate martyris, de non martyre fieret martyr. Tertio. Dives est liberalis deficiente paupere cui det, si non solum est paratus, sed extrahit

4. distin. 49. q. 5. artic. 3. quaest. 1.

* Inter medium & finem incipit: Cogitis me o Paula. anno 2. Greg. Hom. 31. euang. in hac.

Libr. 6. cap. 15. a medio, tom. 1.

tionem. Pro protestatione fidei licitum est subire martyrium: sed in omni opere bono quod fit, & in omni opere malo quod vitatur propter Christum, fit protestatio fidei. ergo pro quolibet bono opere faciendo, & quolibet malo vitando propter Christum, licitum est subire martyrium. Ad hanc, inquit, Thomam

concedo minime: sed ex hoc dicitur aliquis Christianus, quia tenet fidem Christi. ergo sola fides Christi dat patientibus martyrij gloriam.

¶ 2 Præter. Martyr dicitur quasi testis: testimonium autem non redditur nisi veritati. Non autem aliquis dicitur martyr ex testimonio cuiuslibet veritatis, sed solum ex testimonio veritatis diuine: Alioquin si quis moreretur pro confessione veritatis geometricæ, vel alterius speculatiuæ scientiæ, esset martyr: quod videtur ridiculum. ergo sola fides est martyrij causa.

¶ 3 Præterea. Inter alia virtutum opera illa videtur esse potiora, quæ ordinantur ad bonum commune: quia bonum gentis melius est, quam bonum vnius hominis, secundum Philofophum in 1. Ethicor. Si ergo aliquod aliud bonum esset causa martyrij, maxime videretur, quod illi essent martyres, qui pro defensione reipublicæ moriuntur, quod Ecclesiæ obferuatio non habet: non enim

mandatum esse peccatum veniale, vel mortale: nec adhuc etiam conuicta peccatum veniale esse diuine legi contrarium. Vel, licet omne mendacium, seclia circumstantia alicuius excessiue tristis & dolorosi, sit peccatum mortale vel veniale, multa tamen sunt quæ nec mortalia, nec venialia sunt, posita circumstantia alicuius excessiue tristis & dolorosi, sicut grauium cruciatuum, aut incommodorum, aut mortis.

¶ Ad hunc evidentiam declarandum est vnde hic difficultas apparet. & quam nulla sit difficultas, si opus virtutis in actu & excellentia illius perspecta fuerit. Sciendum est igitur quod ali- quod opus potest dici opus virtutis dupliciter, primo, ex suo genere tantum: secundò, ex genere & omnibus circumstantijs, quoad, vbi, sicut &c. Exemplum primi, Restituere depositum ei qui deposuit, subuenire indigentium patienti, mala poenæ voluntarie sustinere ad euitandum malum culpæ. Exemplum secundi, Reddere quod suum est vnicuique, quando, vbi, sicut &c. oportet, opera misericordie exerceere, quando, vbi, sicut oportet: ieiunare quando, propter quid, sicut oportet, & sic de alijs. Est autem inter hæc tanta differentia, quod opera bona ex suo genere tantum, non sunt vniuersaliter opera virtutis, nisi sint etiam bona ex circumstantijs, quoniam bonum conlurgit ex causa integra. Immo si abique debitis circumstantijs fiant, mala moraliter sunt: quoniam saltem sunt contra prudentiam, quæ forma est virtutum moralium, quæ circumstantias omnes exigit ad opera virtutis: & ex hoc ipso quod homo se applicat ad quodcumque opus virtutis ex suo genere, quando, vel ubi &c. non decet, peccat. Et ex hoc et habere volo, quod cum in litera dicitur, quod omne opus virtutis potest esse causa martyrij, intelligitur de opere virtutis non partialiter, quale est opus virtutis ex solo genere, sed totaliter, ita quod hic, nunc, coram istis &c. est opus virtutis. Quod enim non est nunc, hic, coram istis &c. opus virtutis, non est tunc agendum, & consequenter non est pro eo tunc agendum moriendum. Hoc est primum in quo deficiunt argumenta allata ex Martino, quoniam accipiunt per opera virtutis, opera solum ex suo genere bona, cum tamen constet, quod nisi sint ex circumstantijs quoque bona, non sunt virtutis opera nisi partialiter. Aliud autem est, quoniam non aequalitate bonum honestum, & malum culpæ, bono commodi, & malo poenæ comparantur. Nolle namque oportet quod bonum moris, quod integrale, ut dictum est, bonum moris est, præstat omni bono exteriore, puta, diuitijs, honoribus, regnis & cæc. &

A corporalibus, puta, pulehritudine, sanitate, & breuiter ipsa vita, quod patet apud Philofophos: quia bona animi, quæ non possunt auferri ab iniuris, sunt ceteris excellentiora: & apud Christianos, quia talia sola sunt quæ ad Deum hominem appropinquant. Ex hoc volo rescire, quod sine magnum, siue

militum qui in bello iusto moriuntur, martyria celebrantur. ergo sola fides videtur esse martyrij causa.

SED CONTRA est, quod dicitur Math. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quod pertinet ad martyriū, vt * Glo. ibidem dicit: ad iustitiam autem pertinet non solum fides, sed etiam alia virtutes. ergo & alia virtutes possunt esse martyrij causa.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, martyres dicuntur quasi testes, quia scilicet corporalibus suis passionibus vsque ad mortem testimonium perhibent veritati non cuiuscunque, sed veritati quæ secundum pietatem est, quæ per Christum nobis innotuit. vnde & martyres Christi dicuntur quasi testes ipsius. Huiusmodi autem est veritas fidei, & ideo cuiuscunque libet martyrij causa est fidei veritas. Sed ad fidei veritatem non solum pertinet ipsa credulitas cordis, sed etiam exterior protestatio,

verò ex his deducendum est, quod cum dicitur sint partes iustitiæ, scilicet declinare a malo, & facere bonum, & vitare malum culpæ nulla egeat circumstantia ad hoc, quod sit bonum moraliter, nisi circumstantia finis, scilicet virtutis amore, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine poenæ &c. quoniam præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris obligant semper, & ad semper: ideo vitatio mali culpæ ex circumstantia imminens mortis nunquam desinit esse bona, ac per hoc facere contra, vel præter præcepta negatiua diuini, vel naturalis iuris, nunquam fit bonum, aut non malum moraliter ex timore mortis: quamuis, ut in tertio Ethic. Aristot. dicit, quandoque sit uenia dignum. Et ex hoc habes, quod nunquam dicere uerbum otiosum, aut mendacium ex quacumque circumstantia sit licitum, quia negatiua sunt præcepta de non mentiendo, de non dicendo uerbum otiosum: facere autem bonum, quod per præcepta affirmatiua præcipitur, multis eger circumstantijs, quæ quoniam circa singularia sunt, multipliciter variantur, & quod ad hoc uerum & indubitatum est, quod circumstantia imminens mortis potest facere de opere, quod alias esset bonum, tunc non bonum, immo malum. uerbigratia. Si persona ualde utilis Ecclesiæ, exosa esset tyranno, adeo, ut credatur quod si coram illo compareret, occideretur ab illo, & adueniente die solenni quo missurum solennijs tyrannus interesse debet, persona illa deberet ex officio cantare missarum solennia, imprudenter faceret persona illa si celebraret coram tyranno propter imminens periculum mortis, quia potest per alium sine illo scandalo missa celebrari, & Ecclesiæ sanctæ sua persona conseruari: & sic uti officio suo, quod alias esset sanctum, tunc ex huiusmodi circumstantia efficeretur imprudens, ac per hoc malum moraliter. Et in promptu huiusmodi, & similibus ratio est, quia scilicet præcepta affirmatiua non obligant ad semper, sed pro loco, tempore, circumstantijsque alijs. His igitur prælibatis, ad dubia & argumenta respondendum est. Et ad primum dicitur, quod siue sit parua, siue magna necessitas, aut utilitas, nihil refert quod ad hoc, quod est licite subire martyrium propter opus virtutis, si tamen esset tunc virtutis opus integraliter, ut patet ex dictis. Est tamen ex hoc differentia quod ad teneri ex præcepto, uel ex consilio: & rursum ad teneri ex obligatione contra, uel præter præceptum ad martyrium. Quando namque opus imminet, cuius oppositum esset mortale peccatum, tenetur sub præcepto ad martyrium: quando uerò oppositum esset peccatum ueniale, tenetur quidem ad martyrium sic, quod præ-

Ex glo. Hieron. in hunc locum habetur, 10. 9.

Art. præced.

